

АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

ІСТОРИЧНІ ЗОШИТИ

№ 5

1992

А.П.ГРИЦЕНКО

УКРАЇНСЬКІ РОБІТНИКИ НА ШЛЯХУ ТВОРЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ

(1-й всеукраїнський робітничий з'їзд 11-14 /24-27/
липня 1917 р.)

КИЇВ

ГРИЦЕНКО АДЕЛІНА ПАВЛІВНА - доктор історичних наук,
провідний науковий співробітник Інституту історії України

Автори вміщених матеріалів висловлюють свою особисту думку, що не обов'язково збігається з точкою зору редколегії.

Редколегія: С.В.Кульчицький (головний редактор),
В.Ф.Верстюк, О.В.Гарань, В.М.Даниленко, В.С.Коваль,
О.М. Майборода, О.Ф.Овсієнко, В.А.Смолій, О.І.Ганжа
(відповідальний секретар), І.С. Хміль.

У разі передруку матеріалів узгодження з редколегією обов'язково.

© А. П. Гриценко, 1992

Українські робітники на шляху творення національної держави

(1-й Всеукраїнський робітничий з'їзд 11-4 (24-27) липня 1917 р.)

1-й Всеукраїнський робітничий з'їзд, який працював у Києві 11 (24) - 14 (27) липня 1917 р.*, став невід'ємною ланкою у ланцюгу подій поряд з Національним конгресом, військовими та селянським з'їздами, які передували остаточному оформленню Центральної ради як всеукраїнського парламенту. Але якщо військові та селянський з'їзди знайшли більш-менш ґрунтовне висвітлення в історичній літературі, Всеукраїнському робітничому з'їздові поталанило значно менше. І у вітчизняних, і у зарубіжних виданнях зустрічаються лише коротенькі фрагменти з цього питання. Навіть у такій серйозній праці, як «Енциклопедія українознавства», тривалість з'їзду помилково обмежується трьома днями замість чотирьох, є неточності у прізвищах.

Тимчасом, Центральна рада надавала цій акції великої політичної ваги. Тому автор при написанні представленої на суд читача розробки поставив за мету дати, власне, хроніку роботи цього з'їзду день за днем, засідання за засіданням. Широко вдаючись до прямого цитування звітів про його роботу, вміщених у таких поширених тоді на Україні газетах, як органи Української партії соціалістів-федералістів «Нова рада», українських есерів - «Народна воля». Української соціал-демократичної робітничої партії (УСДРП) - «Робітнича газета», «Вісті з Української Центральної ради», зроблено спробу, так би мовити, зберегти дух часу, не нав'язуючи читачеві ніяких політичних оцінок та ідеологічних штампів, залишаючи за ним право в усьому розібратись самому. Причому, наведені у згаданих звітах факти і оцінки співставляються з думками, висловленими щодо цієї події у працях сучасників революції - як активних діячів українського національного руху та Центральної ради П. Хрнстюка, Д. Дорошенка, В. Винниченка, так і представників більшовицької партії.

Які ж події органічно передували скликанню 1-го Всеукра-

* Далі усі дати наводитимуться за старим стилем. - А. Г.

їнського робітничого з'їзду? Як відомо, відразу після перемоги Лютневої революції, в перші дні березня на хвилі небувалого піднесення національного руху виникла Українська Центральна рада, її фундаторами тоді стали Товариство українських поступовців, Українське наукове товариство. Українське педагогічне товариство. Українське техніко-агрономічне товариство. Українська національна спілка, а також ряд українських кооперативних, студентських та інших організацій і груп. Наприкінці березня - початку квітня про політичну підтримку Центральної ради заявили ряд політичних партій - в тону числі УСДРП в тільки-но створена УПСР. Знаменною віхою на шляху розширення соціальної бази, зміцнення її позицій став скликаний нею 6-8 квітня 1917 р. у Києві спільно з рядом партій та організацій Всеукраїнський Національний конгрес. «За один місяць революції, - писав П.Христюк, - український визвольний рух розвинувся настільки широко і глибоко, що Українська Центральна рада в своєму первісному складі не могла вже успішно керувати цим рухом. Всім суспільством і Радою також відчувалася потреба в перетворенні Центральної ради на більш авторитетний і правомочний орган, ніж той.; яким була Рада в своєму первісному складі, зложена з представників переважно київських громадських організацій»¹.

Національно-політичні домагання українського національно-визвольного руху конгрес в основному звів до вимог національно-територіальної автономії України з забезпеченням прав національних меншостей в федеративній демократичній Російській республіці. Схвалив конгрес і схему формування Центральної ради: вона мала складатися з представників від губерній і міст на дві третини, а від київських українських організацій (центральных кооперативних об'єднань, ЦК політичних партій та інших центральных установ) - одну третину. Одержували право посилати представників до Центральної ради і національні меншості. П. Христюк вважав, що з Національним конгресом закінчився перший період української революції - національно-культурницький, підготовчий і розпочався другий період - національно-політичної боротьби. «Нова Центральна рада, обрана на Національному конгресі,

1. Христюк П. Замітки і матеріали до історії української революції. 1917-1920 рр. - Т. 1. - Вена. 1921. - С. 38.

повна ентузіазму й енергії, свідомо тої великої моральної народної сили, - писав він, - сміливо стала в авангарді національно-політичної боротьби»¹

Національний конгрес після реорганізації Центральної ради зобов'язав її негайно вступити в переговори з Тимчасовим урядом в справі здійснення висунутих конгресом домагань. Ваганням і нерішучості Центральної ради поклав край тиск з боку 1-го Всеукраїнського військового з'їзду, в результаті чого до Тимчасового уряду та Петроградської Ради робітничих і солдатських депутатів в середині травня виїхала її делегація, яка мала при собі документ з викладом вимог - «Декларацію Української Центральної ради». В ній стверджувалося, що після оновлення складу на Національному конгресі Центральна рада «...є виборним органом національного представництва на Україні, авторитет і значення якого лежить у загальнім признанню його демократичними кругами українського населення. Сьогодні, здійснюючи національно-культурну автономію українського народу. Центральна рада відіграє величезну організаційну роль, будучи національним сполученням для найрізноманітніших сфер українського народу...»²

Але Тимчасовий уряд одногосно висловився проти надання автономії Україні. Свою позицію він мотивував тим, що Центральна рада не обрана всенародним голосуванням і тому справу встановлення автономії України можуть вирішити лише Установчі збори. Про це рішення у Києві дізналися саме тоді, коли тут розпочав роботу 1-й Всеукраїнський селянський з'їзд і завершувалася підготовка до 2-го Всеукраїнського військового з'їзду. Ці масові представницькі зібрання різко засудили дії Тимчасового уряду і заявили про готовність домагатися задоволення висунутих Центральною радою вимог. Тим часом до складу останньої увійшли обрані на селянському з'їзді Всеукраїнська Рада селянських депутатів та Центральний комітет Селянської спілки і на військовому з'їзді - Всеукраїнська Рада військових депутатів. 10 червня 1917 р. Центральна рада прийняла текст 1-го Універсалу в якому, відзначивши факт віднови Тимчасового уряду задовольнити її домагання про визнання автономії України, проголосила:

1. Цит. за П. Христюк. - Згад. праця. - С. 38.

2. Там же. - С 56.

«...ми, Українська Центральна Рада, видаємо цей Універсал до всього нашого народу й оповіщаємо: однині самі будемо творити наше життя»¹. Логічний кроком до здійснення визначених у 1-му Універсалі вимог стало утворення Генерального Секретаріату - виконавчого органу Центральної Ради, очоленого В.К.Винниченком.

Тривало даліше формування і самої Центральної Ради. М.С.Грушевський у «Споминах» відзначав важливість розуміння представниками українського руху необхідності компромісу з неукраїнською частиною населення. В зв'язку з цим постало питання про входження до Центральної ради представників національних меншин. М.С.Грушевський вважав, що тільки тоді «Центральна рада перестане бути виключно національний органом, а з тим і її Генеральний секретаріат стане авторитетною владою не тільки тих, що добровільно його признаватимуть як свою національну владу, а обов'язковою для всієї людності»². 30 липня 1917 р. склад Центральної ради офіційно поповнили представники національних меншин. І, нарешті, загальна сесія Центральної ради 5 серпня затвердила дійсними її членами повний склад Всеукраїнської Ради робітничих депутатів, обраної 14 липня 1917 р. на 1-му Всеукраїнському робітничому з'їзді. Останній став органічною частиною єдиного процесу формування Центральної ради.

Мету скликання 1-го Всеукраїнського робітничого з'їзду чітко визначив Д. Дорошенко: «Вважаючи, що Центральна рада повинна бути представництвом організованої української демократії, тобто соціалістичної інтелігенції, селянства, робітників та війська, керівники української соціал-демократії скликали ...Всеукраїнський робітничий з'їзд, який повинен був дати для поповнення Ц.Ради своїх делегатів»³

Скликання робітничого з'їзду дещо пізніше в часі і відносно його нечисленність порівняно з військовими і селянським П.Христюк вважав «наслідком і показником загального сумного

1. Винниченко В. Відродження нації. - Київ-Відень. 1920. - ч.1. с.222.
2. Грушевський М Спомини. - Київ. - 1989. № 10. – С.131.
3. Дорошенко Д. Історія України. 1917-1923 рр. - Т. 1. - Доба Центральної ради. - Ужгород. 1932. - С121.

стану українського робітництва на Україні»¹. Щоправда, як П. Христюк, так і ряд інших авторів обходять мовчанкою той факт, що переважна більшість промислових робітників-українців входила до загальнопролетарських організацій, інтернаціональних за складом. Українська ж фракція Київської Ради робітничих депутатів, яка виступила ініціатором скликання робітничого з'їзду, передбачала запрошення для участі у ньому представників лише українських робітничих організацій - політичних, культурно-освітніх, професіональних, кооперативних, а також українських фракцій загальнопролетарських організацій, зокрема Рад робітничих депутатів.

У вміщеному 7 липня 1917 р. в газеті «Народна воля» оголошенні про те, що з'їзд має відкритися 10 липня у Другому міському театрі («Шато»), говорилося: «Мета з'їзду: міцна організація українського робітництва як на Україні, так і поза її межами». А далі йшов перелік організацій, що мали бути представлені на ньому і визначався модус представництва: «Кожна організація чи група має право посилати одного делегата; організації, що мають більш як 100 членів, мають право посилати на кожних 200 чоловіка ще одного делегата». Наводився приблизний порядок денний з'їзду - сучасний момент в українському житті і українське робітництво та його найближчі завдання, організаційні питання, поточні справи. Крім того, організаційний комітет по скликанню з'їзду звертався до обраних на нього делегатів з проханням підготувати такі відомості: про приблизну кількість українського робітництва у кожному конкретному місці, як організованого, так і неорганізованого; кількість робітничих організацій. Делегатів зобов'язували мати при собі мандат від організації, яка їх посилала. Проте, 10 липня з'їзд не відкрився, бо не всі делегати встигли прибути до Києва. Б цей день у Другому міському театрі зібралася лише Фракція УСДРП у складі 160 делегатів і обрала 15 чоловік до бюро та президії фракції, а також виробила лінію поведження на з'їзді².

1. Христюк П. Згад. праця. - С. 102.

2. Робітнича газета. - 1917. - 13 липня.

У статті-зверненні «До робітництва», опублікованій в день відкриття 1-го Усеукраїнського робітничого з'їзду 11 липня 1917 року в «Народній волі», говорилося: «Злучені в одну революційну організацію (Центральна рада) представники української демократії (інтелігенція, селянство і солдати) вже показали свою міць і свою силу. Топор черга за вами, товариші робітники».

За різними джерелами на з'їзд прибуло від 300 до 400 делегатів «від організованого і неорганізованого робітництва на Україні і поза її межами»¹. Отже, робітничий з'їзд був менш касовий порівняно військовими і селянським. Якщо виходити з наведеного вище модусу представництва, його делегати репрезентували десь 40 тисяч робітників, тоді як на початку ХХ ст. робітники-українці становили приблизно одну шосту у складі промислового пролетаріату України. В наступні десятиріччя це співвідношення змінювалося в бік збільшення питомої ваги національних кадрів. На Україні же цілому у 1917 р. тільки кількість промислових робітників перевищувала 1 млн. чоловік та понад 2,5 млн. становили маси робітників дрібних підприємств, ремісників, сільськогосподарського пролетаріату. До речі, на 1-му Всеукраїнському робітничому з'їзді переважали представники саме останніх категорій трудящих. Крім того, у виступах цілого ряду делегатів відзначався факт взагалі недостатньо повного представництва на з'їзді робітників-українців.

З'їзд розпочав роботу 11 липня 1917 р. у Другому міському театрі («Шато») о 12 годині дня. Відкрили його член української Фракції Київської Ради робітничих депутатів М. Паламарчук, на пропозицію якого збори проспівали «Вічну пам'ять» борцям, що віддали життя а боротьбі за волю України і проголосили «Славу» діячам національного руху². До президії обрали В.К.Винниченка, С.О.Веселовського, Д.В.Антоновича. М. В. Порша, Н. Паламарчука, М.М.Єремівца, Петренка, Соколана, Коробчанського, Теренюка, до

1. Киевская мысль. - 1917. - 12 липня; Робітничая газета. - 1917. - 13 липня. П. Хрнстюк наводить цифру 300. - Згад. праця. - С. 102. - А. Г.

2 Робітничая газета. - 1917. - 13 липня; Киевская мысль. 1917. - 12 липня.

секретаріату увійшли Чудінов, Вирва, Ковенко, Сіренко, Фідровський, Жидачівський. Бондаренко¹. Поява у президії з'їзду В.К.Винниченка, який головував на його першому засіданні, була зустрінута «щирими оплесками і покликами «Слава», які довго не вщухають», - писала 12 липня газета «Нова рада». З деякими поправками був схвалений запропонований президією і зачитаний М. Єремієвим порядок денний з'їзду.

На розгляд з'їзду виносилися такі доповіді: «Сучасний момент в українському житті і українське робітництво» (Голова Генерального секретаріату Центральної ради В.К.Винниченко), «Установчі збори та українське робітництво» (товариш голови Центральної ради Д.В.Антонович), «Автономія і федерація» член ЦК УСДРП М. С. Ткаченко). «З аграрного питання» (Генеральний секретар земельних прав Б.М.Мартос), «Про робітничу політику» (Генеральний секретар у судових справах В. В.Садовський). В ході роботи з'їзду виникла, необхідність додатково обговорити продовольче питання (від утвореної з'їздом економічної комісії виступив С.Ф.Веселовський) та виступ Генерального секретаря у справах освіти І.М.Стешенка. Отже, загалом делегати заслухали 7 доповідей і прийняли 8 резолюцій: «Резолюцію про поточний момент». «Резолюцію про війну». Резолюцію про автономію України, федерацію Росії та Установчі збори», «Резолюції в земельних справах», «Резолюцію з продовольчого питання», «резолюцію з питання робітничої політики», «Резолюцію в справі організації» (про організацію профспілок, культурно-освітніх організацій, кооперативних товариств тощо), «Резолюцію з питання української освіти». Усі рішення з'їзду ухвалювалися в умовах гострих політичних дискусій, а чому читач зможе переконатись з подальшого висвітлення в хронологічному порядку роботи 1-го Всеукраїнського робітничого з'їзду протягом усіх чотирьох днів - з 11 по 14 липня 1917 р.

Першим з доповіддю «Сучасний момент в українському житті і українське робітництво» виступив В.К.Винниченко, який на цей час передав головування Д.В.Антоновичу. «Киевская мысль» 12 липня 1917 р.

1. Робітничая газета. - 1917. - 13 липня; Киевская мысль. 1917. - 12 липня.

у звіті про хід роботи з'їзду відзначала, що це була найбільш цікава доповідь першого дня його засідань. В.К.Винниченко зосередив увагу на характеристиці тогочасного політичного моменту, взаєминах України і Росії, на ставленні до подій українських робітників.

В.К.Винниченко визначив час, який переживала країна, як переламний, і підкреслив, що викликані війною і хазяйнуванням поваленого царського ладу розруха і погіршення умов життя має нагально ставлять на порядок денний питання про мир. Він піддав гострій критиці політику Тимчасового уряду в питаннях війни і миру, вважаючи, що той повинен був уважніше прислухатися до голосу народних мас і краще подумати про те, чи ж можна втягувати у наступ на фронті знесилена війною країну. Особливо великою він вважав провину О.Ф.Керенського, якого, на думку доповідача «може обманув той високий настрій, який вік всюди круг себе бачив, може йому здавалося, то те захоплення, котре заставляло людей кричати йому «Слава»... , зможе заставити їх зломити ворога»¹. Доповідач закликав не судити суворо тих, хто тікає з фронту, не називати їх зрадниками, а спробувати зрозуміти психологію людей: війна давно всім докучила і особливо тяжко стало вмирати, коли в країні починалося нове, життя, а на фронт доходили чутки, що на місцях вже ділять землю².

В.К. Винниченко звернув увагу на особливу складність розв'язання питання про мир через те, що в суспільстві не було єдиної лунки про умови згоди, так само, як різним виявилось і ставлення до невдалого червневого наступу на фронті. З одного боку, - констатував він, - чулися голоси про необхідність наступу, а з іншого - велася, насамперед більшовиками, широка агітація проти цього і висувалися домагання негайного заключення миру. Проаналізувавши ситуацію, доповідач зробив висновок, що «...агітація тут нічого не зробить, хоч більшовики, які є може тільки найбільш чулими людьми, котрі найболючіше

1. Народна воля. - 1917. - 12 липня.

2. Нова рада. - 1917. - 12 липня.

відчувають те лихо війни, і цілком справедливо підкреслюють всі ті мерзоти, які ще і тепер є в нашому життє, та все ж таки при сучасних умовах на погляд більшовиків цілком стати не можна»¹. При цьому, він нагад і делегатам, що УСДРП весь час наполягала на необхідності рішучіше братися за розв'язання справи миру. Визначаючи, як саме мали поставитись до війни українські робітники в умовах, що склалися на середину 1917 р., В.К.Винниченко розмірковував так: «... тут ми мусимо визнати, що наступання було помилкою з боку Тимчасового уряду. Тепер же, коли воно є фактом, і коли ворожі сили загрожують тій волі, яку здобуто, загрожують революції Росії, а разом з тим загрожують руйнуванням України, то укр.(аїнський) пролетаріат, укр.(аїнське) робітництво мусить боронити свій край і волю. І до цього треба закликати наше українське військо»³

Пильну увагу В.К.Винниченко приділив аналізу політичної ситуації на Україні, зупинившись насамперед на історії утворення Центральної ради і підкресливши, що тепер вона стала державною владою. І хоч нещодавно утворений Генеральний секретаріат «і не є ще міністерством юридично, але є такий по своїх функціях, а також в очах населення». Далі він констатував, що «Центральна рада по своєму складу більше наближається до парламенту, ніж «Совет рабочих и солдатских депутатов», і що Генеральний секретаріат більше відповідає перед Центральною радою, ніж російське міністерство перед згаданим «Советом», бо там відповідальними є тільки міністри-соціалісти». Це твердження він мотивував тим, що там буржуазні міністри не відповідальні перед «Советом», а тут всі відповідальні перед Радою».

В.К.Винниченко зосередив увагу і на соціально-економічних аспектах боротьби, визнавши поширення серед певною частини суспільства думок про те, що вже зараз можна запроваджувати соціалістичний лад, а серед іншої - що владу мусить взяти демократія.

1. Нова рада. – 1917, 12 липня.

2. Киевская мысль. - 1917, 12 липня.

3. Робітничая газета. - 1917, 13 липня.

4. Нова рада. - 1917, 12 липня.

5. Киевская мысль. - 1917. 12 липня.

Заявивши, що введення соціалістичного ладу не назріло, і не погоджуючись з жодною із згаданих позицій, В.К.Винниченко все ж таки зауважив, що «більшовики не у всьому помиляються, і коли ми згадаємо, що дещо з того, про то вони говорили з початку революції, що так лякало багатьох людей, а особливо буржуазію, уже переведено в життя, то нам стане ясно, що і вони теж мають під собою ґрунт. Згадаймо, - продовжував він, - агітацію більшовиків за восьмигодинний робочий день або їхній лозунг переходу влади до рук робітничих і солдатських депутатів». Врешті-решт він заявив, що «коли б не було більшовиків, то революція не посувалася би»¹. В інтерпретації «Робітничої газети» оцінка В.К.Винниченком діяльності більшовиків, перед виголошенням якої він визнав за доцільне зауважити, що сам «він не є більшовик, чи меншовик в російському смислі цього слова, а лише У.С.Д. і більше нічого», виглядала так: «Більшовики (звичайно ідейні) реально і правдиво дивляться в будучину. Вони найбільше відчувають мерзоти, які творяться у житті, найбільше чутливі до волі та завдань революційного руху. Агітація їх, як осередку, се з боку психологічного є агітація щиро революційного напрямку. Але до їх примазується багато інших негативних елементів, - що помічається також і серед українського руху, - через те, занадто гострі виступи можуть повести до краху. Коли більшовики се зрозуміють, то вони певне зменшать свої вимоги»². Сан доповідач бачив вихід у дотриманні позицій «поміркованої середини», яку зайняли за його переконанням українські соціалісти, змушені «наліво» вести боротьбу з більшовиками, а «направо» - з кадетами.

В.К.Винниченко звернув пильну увагу на ускладнення становища Центральної ради і виникнення небезпеки для всієї України через прорив фронту німцями після невдалого наступу російських військ. Він довів до відома делегатів постанову Малої ради та Генерального секретаріату про активну оборону краю перед загрозою руїни української землі, яку підтримала і фракція УСДРП Центральної ради, взагалі неохоча до активної обо-

1. Нова рада. - 1917, 12 липня.

2. Робітнича газета. - 1917, 13 липня.

рони і наступу на Фронті. «Якщо вже наступ призвів до такої біди, - роз'яснював доповідач, - то нам не можна залишатися індиферентними. Якщо німці дійдуть до Києва і оволодіють ним, то це буде кінець війни, але якій?» Україна розпадеться на Лівобережну і Правобережну, - вів він далі, - це знову завдасть справі організації усього українського народу. До того ж німці не дали б змоги запровадити республіканський лад, а польські пани подбали б про те, щоб не дозволити селянам відібрати землю у поміщиків². Голова Генерального Секретаріату Центральної ради закінчив промову закликком до робітників взяти на активнішу участь в організації українського політичного життя³. Щодо завдань, які мали вирішуватися українським робітництвом, В.Винниченко визнав, що хоч значення його у боротьбі не таке вирішальне, як у робітників Петрограда, «але все ж таки дуже велике, таке велике, як і армії та селянства. Воно відповідно своїй силі мусить творити разом з усім трудовим народом життя нашого краю. Тому мусить воно ввійти в наш парламент, Центральну раду. В тій Раді зустрінеться українське робітництво з робітництвом з других народів на Україні і представлятиме увесь робочий клас України. Треба, щоб у нас не було незгоди, щоб все робітництво України стало в Центральній раді до боротьби з українською і неукраїнською буржуазією... Орган наш краєвий, Центральна рада, - продовжував він, - мусить швидко перетворитись в законодавчий парламент України. В тому парламенті стане робітничий народ до боротьби за свою долю без ріжниць національності. Він буде активно творити наше національно-політичне життя во ім'я ясної будуччини нашої - соціалізму. І будуччина та же не така далека. як нам це здавалося... І коли більшовики говорять, що соціалізм кожна ввести зараз, то в їх словах є частина правди. Тепер вже соціалізм не є пустим звуком - він ясно став перед очима пролетаріату. Тому національне визволення не задержить наших стремлінь - воно єсть тільки засобом до будучого світлого визволення, яке прийде разом з соціалізм-

1. Киевская мысль. - 1917, 12 липня.

2. Нова рада. - 1917, 12 липні.

3. Киевская мысль. - 1917, 12 липня.

мом»¹. Отже, доповідь В.К.Винниченка наштовхує на серйозні роздуми, зокрема, щодо розуміння політичної лінії УСДРП, один з провідних лідерів якої він був.

Далі були заслухані ще дві доповіді, логічно пов'язані з першою: «Д.В.Антоновича - «Установчі збори та українське робітництво» і М. С. Ткаченка - «Автономія і федерація». За рішенням з'їзду вони обговорювалися разом.

Д.В.Антонович, відзначивши централістські тенденції нового уряду Росії, зосередив увагу на обґрунтуванні тези, що основою політично-національних домагань України має стати принцип децентралізації, як дійсно демократичний. Мова йшла про те, що кожний народ мав незалежно виявити волю на своїх краєвих Установчих зборах, а потім вже на Всеросійських Установчих зборах визначити, яку частину своїх суверенних прав він згодний передати федеративному центру. Доповідач закликав українських робітників всіма силами допомагати у скликанні Всеукраїнських Установчих зборів і виробленні конституції². «Робітнича газета» так узагальнила думку Д.В. Антоновича: «Конкретні форми автономії ни повинні утворити на Установчих зборах України, щоб потім у Всеросійській Установчій Раді ми могли вести суцільну політику, та йти всім одноставно до одної мети, виконуючи постанову усього нашого народу. Бо тоді ворожим елементам супроти нас прийдеться рахуватись з нашою силою і твердою волею»³.

М.С.Ткаченко у доповіді «Автономія і федерація» вдався до обґрунтування потреби автономного ладу на Україні з огляду на інтереси економічного та культурного розвитку українського народу. Він вважав, що в принципі всіма своїми справами український народ повинен порядкувати сам, але Україна має перебувати в федеративному зв'язку з Росією з чітким поділом компетенції загальнодержавних і автономних органів. «Виступивши з гаслом автономії і федерації, - говорив М.С.Ткаченко, - ми мусимо зазначити в пропаганді цих ідей ролю укр.(аїнського) революційного пролетаріату. Але робітництво інших національностей, замешкуючи

1. Народна воля. - 1917, 12 липня. 2

2. Нова рада. - 1917, 12 липня.

3. Робітнича газета. - 1917, 13 липня.

Україну, повинно також приплати участь в цих домаганнях і це, - вважав він, - утрудняє і ускладнює цю роботу.

Наш? розуміння автономії - се повний перехід в руки народу всієї влади на підвалинах чисто революційно-наукових, себто національно-територіальна, а не вузько обмежі., а національна вавтономія, про яку говорила Російська соц. - денократія, коли вже починали визнавати нас за націю.

З економічного еку централізн руйнував розвиток продукційних сил на Україні, а се відчувалося не лише українськкн/робітництв н, але й іншими частинами нашого народу - його економічкшш організаціями, а се •. ікож відбивалось на укр/аїнськону/робітництві»

М. С.Ткаченко особливо наголошував на тону, що українському і ролетаріатс і «потрібна саноуправа не тільки в справах культурно-націонал них, але і в економічних» Причону, він висловив сподівання <.а те, що сани це стане основою згоди ніж Центральною радою та Тинчасопин урядон. Конкретизуючи напрямок розподілу повноважень ніж загальнофедеративнинн та українськими органани влади, доповідач беззастережно відносив до компетенції пертих такі питання: пошта, телеграф, та жни, залізниці, воєнні.

Закінчив доповідач закликком до робітників взяти участь у Центральній *ралі*, щоб «поставити автономію Укрїни на справд: демократичний ґрунт».

На вечірньону засіданні 11 липня 1 ранковону 12 липня тривали гострі дебати по доповіді В.К.Винниченка, за виключенням питання про війну 1 нир, яке збори вирішили розглянути окремо. Багато орачорів, як писала «Киевская иысль», виступал: «проти Центральної ради у теперішньому складі», критикували діяльність Тинчасового уряду, деякі з *НВ* продовжували винагати передачі усієї влади Радан робітничих та солдатських депутатів, інші - висловлювали побажання про перетворення Центральної ради у соціалістичний орган .■

Робітнича газе :а. - 1917, 13 липня.

2

Народна вол . - 1917, 12 липня. 3

Киевская мысль. - ІІ7, 13 липня.

Слід зазначити, що на 1-му Всеукраїнському робітничому з'їзді, порівняно з військовими та селянським, взагалі голосніше прозвучали голоси більшовиків. Один з делегатів - більшовик І.Ю.Кулик, пізніше згадував, що цей з'їзд, на його думку, був революційніший від військових та селянського¹. Про те, що на робітничому з'їзді чулися сильні більшовицькі нотки в промовах², писав і Д. Дорошенко. Це виявилось вже в перший день засідань під час обговорення доповіді В.Винниченка.

Делегат Лобко, відзначивши, що Центральна Рада «не здобула ще поважного відношення не тільки у неукраїнської людності, але і в українців» через входження до її складу не лише демократичних елементів, але й «недемократичних верств»³, далі звернув увагу на необхідність «з'ясувати українському громадянству, що більшовики не є ворогами революції»⁴, бо «зараз мало хто і розуміє як слід більшовиків, а нарікають на них багато»⁵.

Цю думку певною мірою продовжив Дудич. Він погодився з відсутністю ще у Центральній раді «відповідного авторитету ні місцях», і висловив переконання, що «робітництво з цього з'їзду, що поповнить склад Центральної ради, мусить спростувати це недовір'я. Заявивши далі, що «більшовики люди гарні і рух її правдивий»⁶, Дудич разом з тин назвав їхню оцінку сучасного моменту помилковою. В кінці виступу оратор запропонував обрати до Центральної ради найкращих представників від робітничого з'їзду, щоб остання не припустила подібних помилок⁷.

З іншого боку делегат Тернюк висловив незадоволення тим,

1. Кулик Ю. Історія революції на Україні за 1917-1918 рр. - «Вісник Українського Відділу народного комісаріату справ національних». - № 4, 16 вересня 1918 р. - С. 12.

2. Дорошенко Д. Історія України 1917-1923 рр. - Т.І. - Доба Центральної Ради. - С 121.

3. Народна воля. - 1917, 13 липня.

4. Робітнича газета. - 1917, 14 липня.

5. Народна воля. - 1917, 13 липня.

6. Там же.

7. Робітнича газета. - 1917, 14 липня.

ніби В.К.Внниченко відзначив лише, позитивні сторони більшовицького руху і «не підкреслив мінусів», хоч із викладеного вище основного змісту доповіді навряд чи можна зробити такий висновок. Орган УСДРП «Робітнича газета» 14 липня 1917 р. так передавала основну спрямованість цього виступу: «Промовець різко відмежовується від більшовиків і пропонує зборам сказати, що «ми з більшовиками не згодні і нам з ними не по дорозі, вони підтримують українців постільки поскільки то є вода на їх млин». Пропонує триматись середини. Ми не пориваємо з російськими с-д. - зазначив Тернюк, - але мусимо мати свою певну лінію поведінки».

Делегат Мазуренко, в свою чергу, зажадав поповнення Центральної ради в ході виборів справжніми робітниками, а не тини, що працюють тільки **пері., и**»¹. Тут, очевидно, можна побачити натяк на те, що й РСДРП, яка заявила себе як робітнича партія, а її представники становили більшість і в Центральній раді і в Генеральному, секретаріаті, за визначенням канадського історика Ю.Бориса, «являла собою конгломерат українських робітників та радикально мислячої інтелігенції»², з переважанням останньої, і, власне, так і не стала масовою популярною партією (налічувала всього до 5 тис. членів). Разом з тим в наступних виступах звучала і думка про те, що «без інтелігенції не було б і робітничого руху» (делегат Тернюк)³. А делегат М.М.Єрем'їв, полемізуючи з попередніми ораторами, висунув взагалі парадоксальну тезу про необхідність «скинути маску з української буржуазії» шляхом надання її представникам права увійти до Центральної ради. Свою пропозицію він мотивував так: «Зараз нам. пролетаріату, не вигідно брати на свої плечі увесь тягар відповідальності. Коли буржуазія буде входити в Центральну раду, ми будемо бачити, яка вона, що вона висловлює, нам буде тяжче з нею боротися, коли робота її буде потайна». . П. Христюк пізніше

1. Народна воля. - 1917, 13 липня.

2. Борис Ю. Советизация Украины в 1917-1923 гг. - Едмонтон, 1980. -С. 83 (Англ. Мовою)

3. Народна воля., - 1917, 13 липня.

4. Там же.

писав, що на з'їзді робітники докоряли Центральній раді не лише за її повністю «революційно-демократичний» склад і загальну політику, а також за угоду з Тимчасовим урядом, яку робітництво вважало за відібрання прав у Центральної ради, як, до речі, згодом певною мірою і вийшло.

Поряд з виступами про необхідність змін у складі Центральної ради на з'їзді прозвучали і ноти незадоволення спрямуванням її соціально-економічної політики. Делегат Дубовий, зокрема, говорив: «Ми зараз проводимо в життя свої програмові вимоги, але з другого боку ми не можемо не боронити хазяйство України. і от коли У.Ц.Р. покладає всі свої сили на загальне господарство всієї України, то і виникають незадоволення. чому вона не боронить інтересів робітників. Рада мусить добути владу, - продовжував він, - та прийнятися за нову боротьбу – за боротьбу соціально-економічну»². До речі, це був дуже важливий аспект критики діяльності Центральної ради, бо саме недостатня увага до соціально-економічних проблем значною мірою стала причиною послаблення її позицій, зокрема, серед значної частини селянства наприкінці 1917 - початку 1918 рр., коли останнє з початком проведення в життя проголошеного 2-м Всеросійський в'їздом Рад Декрету про землю почало переходити на бік Радянської влади.

Ножна вважати, що підсумки дискусії по доповіді В.К.Винниченка певною мірою підбив у досить великій промові М.В. Порш. Згідно звітів про роботу з'їзду, вміщених у «Робітничій газеті» та в «Народній волі», він, насамперед, закликав збори обговорювати сучасний момент, виходячи не з гарячого серця, а з холодного розуму³. Далі він акцентував увагу на тому, що буржуазія «не може йти вкупі з демократією, не може правдиво керувати народними силами», що міцною владою може бути тільки робітництво і селянство, тільки демократія. І от з цього боку ми можемо бути спокійні, - твердив Н. В. Порш, - коли влада буде в руках Центральної ради, а в Росії - в надійних руках представників революційної демократії». З початку революції, -

1. Христюк П. Згад. праця. - С 102.

2. Робітничая газета. - 1917, 14 липня.

3. Робітничая газета. - 1917, 14 липня.

вів він далі. - коли всі українські партії ввійшли в Центральну раду - це був певний блок. Нема нічого дивного, що російська демократія ставилася вороже до цього блоку. Коли в Центральну раду ввійшла Рада селянських і військових депутатів, ми змінили свою тактику - угода була знищена, блок розірвано. Змінилося помалу до Центральної ради відношення російської демократії - і от сьогодні вже в Центральній раді вперше засідають вкупі з нашими, представники інших національностей, суцільних на Україні. Тепер Центральна рада бореться за спільні інтереси всіх націй»¹. І на закінчення М.В.Порш зауважив, що декларація Генерального секретаріату складена так, наче «революція відбувається тільки на Україні, а не в цілій Росії, підкресливши, що насправді доля революції на Україні тісно зв'язана з долею резолюції в Росії»².

Слідом попросив слово Майорко з Петрограду, який хотів говорити про події в центрі революції, але делегати з'їзду більшістю відмовили йому в цьому. Ряд інших промовців знов повернулися до питання про необхідність продовження класової боротьби (Білінський), про роль Рад робітничих та солдатських депутатів (Пісоцький з Москви). Петренко, відзначивши наявність у революції двох сторін - «руйнуючої і будууючої», закликав делегатів організуватися і домогтися насамперед виправлення економічного становища на Україні, вважаючи, що це завдання має взяти на себе Центральна рада, «яко орган дійсної революційної влади на Україні», але закінчив виступ тезою про те, що «тільки тоді вона матиме міцну владу, коли перебудується цілком на зразок Р.Р. і С.Д.»³.

В кінці вечірнього засідання 11 липня велику промову проголосив більшовик В.М.Примаков, який спробував відповісти на питання, «що саме таке більшовики», висловився на захист тактики більшовиків, всупереч деяким попереднім ораторам, і намалював картину загальноросійської розрухи. Єдиним виходом з існуючого

1. Народня воля. - 1917, 13 липня.

2. Робітнича газета. - 1917, 14 липня.

3. Там же.

4. Там же.

становища В. М. Примаков вважав перехід державної влади до Рад Р. і С. Д. Виступ зустрів розуміння значної частини делегатів. Обговорення його вирішили відкласти на наступний день, після чого надали слово для виголошення привітань з'їзду представникам різних організацій і партій.

Привітання від Генерального секретаріату виголосив В. Винниченко, який особливу увагу зосередив на такому моменті: «Сьогодні ввечері мусить одбутися перше засідання Комітету Центральної ради, поповненого представниками неукраїнських народностей. Це засідання покладе певну підвалину повному контакту ніж демократами всіх націй на Україні. Зразу Центральна рада не була голосом демократії, але ми соціалісти ввійшли до неї і досягли свого. Зараз в Центральній раді соціалісти мають більшість, а в Генеральному секретаріаті соціал-демократів 5 на 9 всіх секретарів. Ми несемо на своїх плечах велику роботу. Коли ви не ухвалите наше перебування в Секретаріаті, нам, соціал-демократам, прийдеться вийти з складу. Од імені с.-д. фракції в Секретаріаті, прохаю вас допомогти нам в нашій роботі»¹. З вищесказаного видно, яке велике політичне значення Центральна рада надавала робітничому з'їздові і обранню на ньому нового поповнення до її складу.

З коротким вітанням від Малої ради виступив генеральний секретар в судових справах В.В.Садовський. Після були заслухані вітання від різних громадських організацій та політичних партій: від ЦК УСДРП, від обласного комітету «Бунду», Об'єднаної єврейської соціал-демократичної робітничої партії, від Київської, Харківської, Одеської, Катеринославської, Вінницької, Полтавської, Московської організацій УСДРП, фракції УСДРП при Центральній раді, від організації УПСР Південно-Західної залізниці, спілки службовців та робітників Київської округи шляхів і комунікацій. «Жіночого українського союзу», 122 Тамбовського полку (робітничої секції на фронті), Кронштадтської робітничої «Просвіти» (есерівської), організації УСДРП на Путилівському заводі, тощо. Урочисті вітання звучали майже до 10-ої години вечора. Перед закінченням першого дня роботи з'їзду на пропозицію

1. Народна воля. - 1917, 13 липня.

делегата Толмачьова висловити співчуття робітникам Ірландії в їх боротьбі за волю проти англійської буржуазії з'їзд одногосно прийняв «Резолюцію про солідарність з робітничим класом Ірландії»¹. На початку ранкового засідання 12 липня під головуванням Коробчанського, делегат Петренко зачитав 2-й Універсал Центральної ради з метою «в зв'язку з ним обговорити сучасний політичний момент»². Потім відновилися дебати по заслуханих напередодні трьох доповідях. Ряд промовців піддали критиці тактику Центральної ради, але більшість підтримала її, зарадивши з'їздові направити до її складу своє представництво, щоб через його проводити в ній всю робітничу політику³.

Представник Вінниці Дудич вітав 2-й Універсал, зазначивши що коли «перший Універсал є продукт революції, а вже в другому ми вбачаємо згоду з революційним Тимчасовим урядом і всією Російською демократією... Утворюється Краєвий Орган революційного, так би мовити, українського парламенту, але цього це не досить, - продовжував він. - Нам конче треба мати такі і. органи на місцях. Вирішається доля України. Треба згуртувати сили»⁴.

М.М.Єремійв. нагадавши, що до цього в Центральній раді було майже три чверті демократичних елементів, вважав, що з поповненням її представниками, обраними на Всеукраїнському робітничому з'їзді, Центральна Рада «буде органом суто демократичним»⁵. «Робітнича газета» у звіті про другий день з'їзду зупинилася на виступі Дорошка, який засудив нечесну агітацію буржуазної та напівбуржуазної преси проти більшовиків. У виступі Сушка про завдання робітників газета виділила такий момент: «Чи більшовики, чи меншовики, всі вони - соціалісти. Треба поповнити склад Ц. Р., дружно взятися до спільної праці. Треба, щоби соціалісти були і в Київській Думі і в Парламенті. Тоді тільки пролетаріат може бути певен, що інтереси трудового люду будуть забезпечені». Разом з тим, делегат Лобода вважав за потрібне «всій революційній демократії спиратися і мати собі

1. Народна воля.- 1917, 13 липня. Робітнича газета. - 1917. 15 липня.

2. Нова рада. - 1917. 13 липня.

3. Там же.

4. Робітнича газета. - 1917, 15 липня.

5. Там же.

авторитетом тільки Всерос(ійську) Р.Р. і С. Д. ... Мета нашого з'їзду, - твердив він. - вибрати найкращих товаришів до У. Ц. Ради, щоби ми ввійшовши туди, перетворили всю Раду теж на таких же демократичних умовах, які є єдино чисто-революційні»¹. Із закликом до учасників з'їзду направити своїх представників до Центральної ради, щоб стати в ній «на сторожі інтересів демократії та пильнувати, щоб і на Україні часом не утворилось коаліційної влади», звернувся Авдієнко². Ще чіткіше висловив думку про велике значення робітничого з'їзду у формуванні Центральної ради, як Всеукраїнського парламенту, делегат Сокальський: «Було багато різних з'їздів в Росії і на Україні. Наш робітничий з'їзд перший. Нас не скликали, хоч потреба в йому була з самого початку революції. Ми повинні сказати своє власне слово, до якого прислухались би всі верстви громадянства. Ми підем в Укр. Цен. Раду і робітники підтримають її не тільки словом, а і ділом». У його виступі особливої уваги заслуговує теза, що для успішного розвитку революції «Центральна Рада повинна бути не зоологічно-національною, а інституцією демократично-революційною. І ми, робітники-соціалісти, разом з демократією меншості, яка населює українську територію, - підем через наш Сойм, через свідомість робітництва - до Інтернаціоналу»³.

Про необхідність єднання усіх сил українського пролетаріату йшла нова у виступі делегата Толмачова: «Не поділяючись в одній і тій же партії на більшовиків та меншовиків, не розгубляючи своїх сил - твердо всі враз, всі до одної мети! Беріть зразок з американських соціалістів і борітеся дружно проти всякого гніту централізму, а також і шовінізму. Сили ці затемняють, знесилюють кроки поступу робітничого, одводять його від певного шляху, по якому ми простуємо до соціалізму. Нема милості а ні українським, а ні російський буржуа. Пролетарі йдуть до однієї мети, - до якої б вони нації не належали»⁴. Закінчив оратор закликом до солідарності робітників усього світу, до

1. Робітнича газета. - 1917, 13 липня.

2. Нова рада. - 1917, 13 липня.

3. Робітнича газета. - 1917, 15 липня.

4. Там же.

до скинення національного і соціального гніту.

Найбільш гострим виявився виступ українського есера О.М.Маєвського, який піддав суворій критиці і 2-й Універсал Центральної ради, і її угоду з Тимчасовим урядом. Він вважав, що останній не надає Центральній раді права, а якраз відбирає їх, бо визнавши Генеральний секретаріат своїм органом на Україні, Тимчасовий уряд, на лунку І.О.Маєвського, «тим самим скасував Генеральний секретаріат, як автономне українське правительство. Так само російське правительство, - він вів далі, - зв'язало своїм актом Центральну раду в земельній і військовій справі, де вона тепер без дозволу російського правительства не може зробити ні одного кроку, не може провести ні одної реформи¹. Оцінюючи 2-й Універсал в цілому. І.О.Маєвський заявив, що «ним здобутки революції не змінюються, а нищаться і що російське правительство не протягає Україні руки, як говориться в Універсалі, а накладає свою руку на українську автономію»². Крім того, він вважав, що 2-й Універсал і нові угоди Центральної ради з Тимчасовим урядом суперечать постановам усіх українських з'їздів (національного конгресу, військових і селянського - А.Г.) і стають на перешкоді дальшому здійсненню автономії. Промовець висловив також особливу тривогу з приводу воєнного становища, маючи на увазі небезпеку, яка могла, на його думку, виникнути для республіки в зв'язку з демобілізацією в разі заключення перемир'я, коли неорганізована маса солдатів рушила б через Україну і опустошила її землі. Цим він аргументував необхідність створення територіальної національної української армії, вважаючи, що для України це життєво важливо, і закликав тих, кого робітничий з'їзд обере до Центральної ради, домагатися обов'язкового розв'язання цього питання³. «Без війська ми наражаємося на всякі небезпечні і страшні події, - говорив він, - Тепер ми вже читаємо, що одступаюче, а більш просто тікаюче військо, руйнує, насилує людей, і як сарана, нищить

1. Нова рада. - 1917. 13 липня.

2. Там же.

3. Там же; Киевская мысль. - 1917, 13 липня.

наш край»¹. Виступ І.О.Маєвського делегати вітали оплесками.

В ході дебатів слово взяв В.К.Винниченко, який спробував відповісти на порушені під час обговорення його доповіді найважливіші питання, звернувши увагу присутніх на ті з них, що вимагали додаткового роз'яснення². Природньо найбільшу незгоду викликав у нього виступ І.О.Маєвського. В.К. Винниченко вважав, що той не побачив у 2-му Універсалі дуже важливий нюанс, а саме, що по згоді з Тимчасовим урядом всі постанови останнього мусить переглядати Центральна Рада і приймати їх або відкидати. Отже, право державної автономії залишилося недоторканим, твердив В.Винниченко³. Він рішуче відкинув і вимоги ряду делегатів про передачу влади Радам Р. і С. Д. Найбільш чітко ця частина його виступу викладена в «Киевской мысли»: «Особливо В.К.Винниченко повстає проти вимоги передачі усієї влади демократії. Соціалісти-міністри на думку В.К.Винниченка мудро чинять, коли не беруть на себе всієї відповідальності. У такий момент всякий уряд багато зробити не може. Незадоволені будуть діяльністю будь-якого уряду, але якщо це незадоволення буде, спрямоване проти Ради робітничих депутатів, то це вже анархія, і тому треба підтримувати Тимчасовий уряд, а Центральну Раду не. треба перетворювати на кшталт Ради робітничих та солдатських депутатів. Нехай усі класи суспільства відповідають за все. Ясно, що після Установчих зборів законодавчі органи перетворяться на представництво усіх класів. Ми не бажаємо насильства над класами суспільства. Вся влада соціалізові - це зараз мрія, яка колись-то здійсниться»⁴

Мотивуючи неможливість передати владу Радам Р. і С.Д. В.К. Винниченко, зокрема, говорив, що «ніхто не дасть собі ради з тою руїною, яка тепер панує. Бо і самі соціалісти і Рада Роб. депутатів не нароблять паровозів, не дадуть хліба і не

1. Робітнича газета. - 1917, 15 липня.

2. Вісті з Української Центральної Ради. - N 15-16. – Вересень 1917 р.

3. Народна воля. - 1917, 13 липня.

4. Киевская мысль. - 1917, 13 липня.

привезуть товарів. Задля того, щоб відповідальність розділити на всі класи, треба, щоб і в нашому парламенті всі вони мали своїх представників. А що торкається Генерального секретаріату, то він відповідальний тепер перед Центральною Радою. а правительство (Тимчасове - А.Г.) тільки затверджує його постанови»¹. Відповідаючи на тривожні запитання, чи можлива зараз в країні диктатура, В.К.Винниченко заявив, що існуючі страхи перебільшені, бо Рада солдатських і робітничих депутатів ніколи до диктатури не допустить, тим більш після останньої невдачі на фронті, після якої Керенський, який, на думку В.К.Винниченка, єдино міг би стати диктатором, стратив значну частину своєї популярності². Ці слова були зустрінуті бурхливими оплесками.

Наприкінці денного засідання були заслухані вітання з'їздові, в тону числі від Київської Ради робітничих депутатів в особі товариша його голови т. Верле. Тоді ж з досить великою промовою виступив більшовик І.Ю.Кулик, який представляв на з'їзді українську фракцію американської робітничої соціалістичної партії і український робітничий друкований орган «Робітник», який видавався у Нью-Йорку. І.Ю.Кулик повідомив, що американські українці обіцяють надати моральну та матеріальну допомогу своїй батьківщині, а щодо його власної оцінки становища в країні в цілому і на Україні заявив, до вихід з нього бачить лише в соціалістичній революції, яку не треба затримувати. а сприяти їй³. До речі, лише після виголошення І.Ю.Куликом вітальної промови, яка була «принята з'їздом досить гаряче», Авдієнко зробив повідомлення про те, що І.Ю.Кулик - більшовик, а до УСДРП вступити принципово не бажає⁴.

Наприкінці другого дня роботи В.Д.Довженко доповів делегатам, що до робітничого з'їзду бажають приєднатися близько 200 робітників-українців - учасників з'їзду працюючих у цукровій промисловості, що зібрався а цей же час у Києві. Делегати в принципі цю пропозицію схвалили, відклавши лише

1. Робітнича газета. - 1917, 15 липня.

2. Народна воля. - 1917, 13 липня; Нова рада. - 1-917. 13 липня.

3. Там же.

4. Киевская мысль. - 1917, 13 липня.

до вечірнього засідання питання про те, надавати їм право вирішального чи дорадчого голосу. Тимчасом, президії робітничого з'їзду доручили направити делегацію для привітання з'їзду цукровиків. Під час оголошеної після цього перерви відбулось засідання фракції УСДРП, на якому були обговорені і прийняті проекти резолюцій по трьох заслуханих доповідях.

Відкривши вечірнє засідання 12 липня, головуєчий на ньому М.В.Порш зачитав проект резолюції про сучасний момент фракції УСДРП і досить детально її мотивував. Представник фракції УПСР І.О.Маєвський, зазначивши, що резолюція есдеків в основному погоджується з проектом фракції есерів, запропонував зробити невелику перерву, разом здійснити редакційну і частково принципову правку і запропонувати з'їздові спільний проект. Цю справу, щоправда без перерви, доручили президії, але дійти згоди так і не вдалося. 158 голосами «за» при 57, що утрималися (фракція УПСР) була прийнята «Резолюція про поточний момент» в редакції українських соціал-демократів. Есери пояснили свою позицію тим, що «в кінці резолюції нічого не сказано про трудове селянство»¹. В ухваленій частині цієї резолюції читаємо: «щоб все українське робітництво підтримувало з усією силою і енергією як Українську Центральну Раду та її Генеральний Секретаріат... представництво українського пролетаріату в У.Ц.Р., ставлячи своєю метою здійснення завданнів і цілей революції як в Росії, так і на Україні, повинно, простуючи до цього в тісній єднанні з робітництвом інших націй і в згоді з усією революційною демократією, як українською, так і неукраїнською, займати самостійну класову позицію»².

П. Хриотюк, аналізуючи зміст цієї чи не найголовнішої резолюції з'їзду, звертає увагу а те, що, серед українського робітництва все більш утверджувалась свідомість того, що «революція не може скінчитися розв'язанням національно-політичних питань і мусить перейти до ґрунтовної перебудови

1. Нова рада. - 1917, 14 липня; Народна воля. - 1917, 14 липня; 1917 год на Кневщині. - К., 1928. - С. 167.

2. Резолюції 1-го Всеукраїнського Робітничого з'їзду у Києві 10-14 липня 1917 р. - Б/м, б/р. видання. - С 7-8.

існуючих громадських капіталістично-буржуазних відносин на нових засадах і що це завдання повинен виконати сам робочий народ, взявши до своїх рук апарат державного управління». В цьому П.Христюк бачив причину того, що робітничий з'їзд, - закликаючи до підтримки Центральної ради та її Генерального Секретаріату, ставив перед цими органами мету «здійснення не тільки національно-політичних домагань української демократії (ці домагання, - на думку автора, - здійснились самим вже фактом існування Ради і Секретаріату) а, головний чином, - «поглиблення і поширення соціально-економічного змісту» революції шляхом «задоволення соціальних і економічних потреб працюючих класів»¹. Відсутність у резолюції про політичний момент навіть згадок про переговори Центральної ради з Тимчасовим урядом, про Декларацію останнього і 2-й Універсал, - тобто про акції, які були в центрі діяльності Центральної ради в цей період, П. Христюк пояснював тим, що українські робітники «приймали вже відродження України, відроджену українську державність (хоч і на автономних підвалинах), як докінчений і безперечний факт, який ще треба закріпити, наповнити живим соціально-економічним змістом, за який може ще доведеться боротись і боротись жорстоко, але який вже не підлягає ніяким сумнівам і не від того чи іншого відношення до нього Петроградського коаліційного Правительства, в якому все ще відігравали помітну роль представники буржуазії...»². Отже, делегати виявили свою впевненість в тому, що розв'язання завдань української революції слід шукати в активній творчості нас на місцях, тут на Україні.

На вечірньому засіданні 12 липня відбулися гострі дебати про ставлення до війни та останні події на фронті. Більшість виступаючих, погоджуючись з необхідністю покінчити з війною, все ж таки в умовах, що склалися, наполягали на продовженні оборони, щоб не пустити ворога далі на територію України і щоб прорив на фронті «не вів за собою по можливості руїни в тих місцевостях, по яких буде проходити військо»³. Цього

1.Христюк П. Згад. праця. - С. 103-104.

2. Там же. - С. .

3. Нова рада. - 1917, 14 липня.

питання, зокрема, торкалася делегат Катеринослава, соціал-демократ-інтернаціоналіст Шевченко. Ряд промовців наполягали на утворенні окремих українських частин, ніж інший, на тій підставі, що «українські частини, - як писала 13 липня Киевская мысль», - в теперішній час менш дезорганізовані. ... Оратори зазначають, що шкідливий вплив на армію явно здійснюють більшовицькі газети. У промовах відзначається, що український народ не піде на сепаратний мир. Помилка, на думку ораторів соціал-демократів, зроблена початком наступу. Українські соціал-демократи закликають цю помилку виправити, зупинивши прорив, але при цьому рішуче заявити про свою позицію у ставленні (Негативному. - А. Г.) до війни».

Резолюція в справі війни була прийнята в редакції, запропонованій фракцією УСДРП. Проти проголосували 67 делегатів - членів УПСР та безпартійних¹. В резолюції висувалася вимога до Тимчасового уряду найскоріше скінчити війну, для чого він мав «в рішучій формі вимагати від Англії. Франції і інших союзників розпочати зараз же, вкупі з Росією, мирні переговори з Центральними державами і при відмові союзників зробити дальші кроки, щоб спинити війну». «Одначе з огляду на прорив фронту в Галичині»², як вважав Д.Дорошенко, з'їзд записав у резолюції: «перемога противника зараз на фронті загрожує українській землі, поділом території України на дві половини і який розіб'є і затримає розвиток всього українського пролетаріату, ... знесе на захопленій частині... той демократично-республіканський лад, який здобуто російською революцією, з'їзд постановляє кликати всю революційну демократію України і всієї Росії до активного енергійного відпорю наступання противників на фронті і всемірної піддержки армії в тилу».

Фракція УПСР характеризувала резолюцію УСДРП як «надто теоретичну» і радила прийняти свій проект, як більш практичний. В останньому висловлювалася думка про необхідність

1. Киевская мысль. - 1917. 13 липня.

2. Д.Дорошенко. - Згад. праця. - С.121.

3. Резолюції 1-го Всеукраїнського робітничого з'їзду у Києві 10-14 липня 1917 р. * С. 8.

домагались перемир'я на всіх фронтах і початку мирних переговорів про мир без анексій та контрибуцій, з визнанням права на самовизначення за всіма «недержавними народами», але о останньому пункті все х говорилося, «що ворожий наступ треба спинити, щоби це не коштувало», а також, про те, що «на українському фронті повинно бути поставлено українське військо» . І саме в цьому, очевидно, фракція УПСР вбачала дійовість свого проекту.

На цьому ж засіданні, ввечері 12 липня, був прийнятий спільний., проект фракцій УСДРП та УПСР «Резолюції про автономію України. Федерацію Росії і Установче зібрання» по доповідях Д.В.Антоновича та И. С Ткаченка. Резолюція з національно-політичного питання, найбільш лаконічна з усіх постанов з'їзду, мала велике значення у визначенні ролі робітників і взагалі широких нас населення у творенні державної автономної України. Ось її текст: «Підносячи старе гасла українського пролетаріату - автономію України, яка остаточно має бути уложена на Українських Установчих Зборах, і признаючи, що викликані війною зміни економічних і політичних взаємин України і Росії вимагають федеративності зв'язку суверенної автономної України з Росією 1-й Всеукраїнський робітничий з'їзд кличе пролетаріат України: 1) взяти якнайдіяльнішу участь у початій уже будованні автономії України, щоби забезпечити найповнішу демократичність цього устрою в інтересах пролетаріату й найширших мас людності і змогтись взяти провід в сій роботі; 2) з'їзд признає, що в основу автономного устрою треба покласти якнайближчу участь самого народу в справах управління, для чого всі органи повинні бути по змозі виборні - не єдиноличні - і вести роботу управління в постійнім порозумінні або безпосереднє з обравшою їх людністю, або з її представництвом» .

На закінчення другого дня з'їзду з вітаннями на його адресу виступили представники польської, партії соціалістів Х.Домославський та єврейської соціалістичної партії «Паолей-Ціон».

1. Нова рада. -1917. 14 липня.

² Резолюції 1-го Всеукраїнського робітничого з'їзду у Києві 11-14 липня 1917 р. – С.9

Менделєв¹.

На третій день з'їзду, 13 липня, знов головував М.В.Порш. Відкривши ранкове засідання, він запропонував для підвищення ефективності роботи і кращого використання часу, розділитися на секції, де й обговорити певні питання і підготувати проекти резолюцій, щоб потім винести їх на загальне засідання. Виробили таку їх структуру: організаційні питання (робітнича політика, організація сільських робітників. Ради робітничих та солдатських депутатів); аграрне питання; економічні справи; вибори представників до Центральної ради². Проте, остаточне рішення відклали на кінець засідання.

Після цього з доповіддю з земельного питання виступив Генеральний секретар земельних справ Б.М.Мартос. Він відзначив, що селянство, яке складає більшість населення, перебуває в найгіршому становищі. „Нова рада” 14 липня підтвердила, що доповідь була добре обгрунтована цифровими даними. І дійсно, Б.М.Мартос, вбачаючи причину поневолення селянства у приналежності землі пануючим класам, твердив, що навіть на Полтавщині було 5,5% безземельних селян. Якщо ж виходити з того, що для безбідного життя треба було мати не менше 6 десятин на одне господарство, доповідач робив висновок, що на Полтавщині 68% сільського населення можна віднести до сільського пролетаріату. Причому, Б.М.Мартос наводив відомості, що 20% з них мали до 1 десятини, решта - 2-3 десятини. І тільки 15% селянства цієї губернії, на його думку, мали понад 15 десятин. Останніх доповідач відніс до дрібної буржуазії. «Решта к селянства, - заявив він, - фактично є пролетаріатом і буржуазного в них лишалося хіба тільки бажання і постійна мрія якось здобути земельку». «Селянство в масі своїй революційне, - продовжував Б.М.Мартос, - у нього є невпинне стремління віддати землю до рук працюючих і завдяки цьому воно прихильється до соціалістичних партій. Але та прихильність не є свідомим розумінням соціалізму, вони пристають до соціалістичних партій через те, що ці єдині партії революційні... Завдяки безземеллю вони мусли шукать

1. Нова рада. - 1917, 14 липня. 2

2. Вісті з Української Центральної Ради. - N15-16, вересень 1917.

заробітку, але не завжди могли його знайти. Причиною цього є слабо розвинена промисловість в нашому краю. 7 відсотків селянства живе по чужих хатах - вони далекі від тої поезії, якою малюють життя на Україні, з варениками, сметаною, вишневими садкам - і інше.

Велика сила селянства, на находячи виходу з свого важкого становища, переселяється в чужі сторони. Одні йдуть на переселення до Сибіру і інше, другі йдуть на заробітки до Петрограду, Тули і т. д., і там поповнюють собою ряди революційного пролетаріату. Багато тих, що виходять за межі України, - вже назад не повертається. 36 душ на 10 тисяч навіки виходить і не вертаються на Україну»¹.

З вищесказаного доповідач робив висновок, що інтереси селян і робітників тісно пов'язані і тому останні повинні пильно стежити за розгортанням боротьби селян за розв'язання аграрного питання.

Розглянувши пункти, які свідчили про співпадання інтересів робітників і селян у земельному питанні, доповідач перейшов до з'ясування розходжень між ними. Найбільш небажаним для селян виявився перехід великих господарств до сільськогосподарських товариств із спільним обробітком землі, а не розподіл їх між малоземельним та безземельним селянством. Робітниками ж, навпаки, не сприймалася ідея подрібнення володарств, бо, тоді, як вони вважали, через гірший обробіток землі зменшився б урожай і хліб подорожчав. А від цього постраждали б самі робітники. Б.М.Мартос виступав за спільний обробіток земель великих господарств без їхнього подрібнення. Взагалі доповідач у сільськогосподарських товариствах вбачав осередки майбутнього соціалістичного ладу². Разом з тим, він вважав, що одібрання у власників без викупу є цілком раціональним, бо той, хто має понад 100 десятин не міг нажити їх власною працею. В.М. Мартос розмірковував і щодо шляхів виплати власникам компенсації за відібрані землі, не відкидаючи й можливості й того, що це могла б зробити і держава через обкладання прогресивним

1. Робітничая газета. - 1917, 15 липня. 2

2. Киевская мысль. - 1917, 14 липня. ;

прибутковим податком капіталістів. Проте, доповідач змушений був констатувати той факт, що через війну у держави було 50 млрд. карбованців боргу, тобто, що «земля вже провойна»¹. Аналізуючи зміст резолюції з аграрного питання Всеукраїнського селянського з'їзду, Б.М.Мартос зауважив, зокрема, що для того, щоб «конфіскація землі без викупу не була несправедливістю по відношенню до тих, хто вклав у землю свій капітал, необхідно встановити прогресивний прибутковий податок на капітали, які не вкладені в землю»².

«Вісті з Української Центральної Ради», викладаючи зміст доповіді Б.М.Мартоса, особливу увагу акцентували на тону, по «промовець показав вагу аграрного питання для робітництва». А далі ця думка пояснювалася таким чином: «Спролетарізоване селянство темне та неорганізоване завжди понижує в містах, куди воно тікає з сел, заробітню платню, отже боротьбу селянства з безземеллям робітництво повинно якнайширше підтримувати. Друга небезпека від безземелля - це еміграція...» Далі відзначалася прихильність доповідача до безкоштовного передання землі селянам, але не шляхом поділу, а для спільного обробітку, як це було подекуди в Італії. Установою, яка здатна була здійснити потрібні реформи, промовець вважав земельні комітети, «які повинно як найбільше демократизувати»

Отже, щодо найбільш бажаної системи обробітку землі Б.М.Мартос віддавав перевагу збереженню великих господарств. Для мотивування своєї позиції він навів відповідні цифри: різниця врожаю хліба на дрібних селянських ділянках та великих поміщицьких масивах землі дорівнювала, за його данини, 26 пуд. на десятину. Отже, при подрібненні господарств лише на Полтавщині втрати врожаю досягли б 26 млн. пуд. Цей недорід зумовлювався б відсутністю у дрібних господарствах необхідних сільськогосподарських технічних засобів, повного плану сівозмін, нестачею добрив, тощо. Висновок доповідача був однозначний: «Робітництво кровно заінтересовано в тону, аби справа продовольства була

1.Робітничая газета. - 1917, 15 липня.

2.Киевская мысль. - 1917, 14 липня.

3. Вісті з Української Центральної Ради. - № 15-16.- Вересень 1917

поставлена правильно. Селянство також мусить бути кровно заінтересоване а тону, щоб не було зруйновано великих хазяйств»¹.

На закінчення Б. И. Мартос повідомив, що Центральна рада та Генеральний секретаріат вже розробляють проект земельної реформи, щоб винести його на Всеукраїнські Установчі збори. Разом з тим, він зазначив, що земельні комітети вже тепер беруть справу в свої руки, дбають про забезпечення своєчасного збирання врожаю і про те, щоб земля не гуляла.

З доповіддю про українську робітничу політику виступив Генеральний секретар судових справ В.В.Садовський. «Киевская мысль» в огляді про роботу робітничого з'їзду 13 липня виділила насамперед те, що доповідач поставив і дав позитивну відповідь на питання: чи можлива особлива політика українських робітників? «Російські товариші, - говорив він, - вважають, що українські соціал-демократи, як інтернаціоналісти, своєї особливої політики мати не можуть». В.В.Садовський, навпаки, доводив, що український робітничий клас має свої особливості, які випливали з факту національного гніту, що зумовив його гірше економічне становище і нижчий рівень свідомості. „Виходячи з того, що уряд проводив завжди русифікаторську політику і тим ставив робітництво на Україні в гірші умови існування, - писали «Вісти з Української Центральної Ради» - воно через те насправді відрізняється своєю "неорганізованістю, економічною незабезпеченістю і... коли хоче будувати свою політику, то мусить те робити відмінно від того, як це робить робітництво непоневоленних націй»² - Такої ж, власне, точки зору дотримувалася і «Робітнича газета». 18 липня вона писала: «Завдяки неосвіченості український пролетаріат ішов в хвості пролетаріату інших націй. Він займав посади нижчі, які гірше оплачувались і через те опинявся в гіршому економічному становищі».

В результаті доповідач зробив висновок, що «українським соціал-демократам, як партії реальної політики, необхідно раху-

1. Робітнича газета. - 1917, 13 липня.

2. Вісти з Української Центральної Ради. -№ 13-16. - Вересень 1917.

ватися з цими особливостями, тобто мати свою особливу політику»¹. Хоч «завдання українського пролетаріату, як і завдання пролетаріату усього світу, однакові», але «реально всі ці завдання мусять виходити з національного ґрунту». - говорив В.В.Садовський. Вій вважав, що українські робітники можуть реалізувати свою політику у трьох основних формах своїх організацій: професіональних, культурно-просвітніх та кооперативних. Головною формою організації, яка б об'єднувала всіх українських робітників, В.В.Садовський вважав УСДРП і тому ставив питання про їх приналежність до своєї політичної партії.

Після доповідей Б.М.Мартоса та В.В.Садовського з'їзд повернувся до питання про порядок ведення його подальшої роботи і вирішив не розмежовуватися по секціях, а утворити відповідні комісії з рівним представництвом фракцій УСДРП та УПСР для вироблення проектів резолюцій. До комісії в організаційних справах увійшло 12 чоловік, до аграрної, економічної та в справі виборів представників до Центральної ради - по 8. Питання робітничої політики віднесли до відання організаційної комісії, продовольчу справу - економічної. Проти дискримінації безпартійних делегатів виступив їхній представник Іщук. Але й головуючий М.В.Порш, і ряд інших делегатів заперечували проти введення до складу комісії безпартійних, мотивуючи це тим, що президія з'їзду не знає їхньої програми і не має жодних відомостей про їхню організацію. Група безпартійних делегатів на знак протесту залишила зал.

На цьому денне засідання з'їзду 13 липня закінчилося, а на вечір призначили лише роботу комісій. Останній день - 14 липня з'їзд мав працювати в Київському університеті.

Ранкове засідання 14 липня відкрилося під головуванням М.В.Порша. Першим з доповіддю з продовольчого питання виступив від економічної комісії заступник голови Центральної ради С.Ф.Веселовський. Зупинившись на причинах розрухи в країні, насамперед - на наслідках війни, доповідач відзначив, що продовольча криза найбільш вдарила по робітництву, яке

1. Киевская мысль. - 1917. 14 липня.

2. Нова рада. - 1917. 14 липня.

перше почало протестувати проти цього. Констатувавши, що війна не тільки утруднила транспортування продовольства, але й відтягувала на фронт живі сили і техніку, по призвело до зменшення виробництва продуктів харчування, С.О.Веселовський бачив вихід лише у правильній організації керівництва продовольчою справою з боку держави, але за участю самих робітників.

«...Вказавши на те, що підвищення заробітної плати не поспіває за подорожчанням життя, а також беручи на увагу пониження курсу рубля, - писала 18 липня «Робітнича газета», - докладчик закликає робітництво взяти найширшу участь в муніципалітетах, що для робітництва являється єдиним шляхом поліпшення свого економічного становища». Щодо практичних заходів С.О.Веселовський визначив «ті нові форми як виробу, так і розподілення продуктів, котрі викликав економічний кризис в більшості воюючих держав, та закликає робітництво сприяти тому, щоб ці нові форми поволі зовсім заступили старі капіталістичні форми»¹.

В ухваленій після коротких дебатів «Резолюції в продовольчій справі» пропонувалися конкретні заходи у розв'язанні цього питання: участь робітників у муніципалітетах та різних продовольчих комітетах, боротьба за впровадження загальної карткової системи, вимоги широкої організації кооперативів, міських крамниць, пекарень, їдалень, млинів, а також «встановлення такси на всі продукти і предмети першої необхідності в зв'язку з твердими цінами на хліб»². Окремо виділялося питання про налагодження діяльності усіх видів транспорту.

Далі з'їзд заслухав привітання від Українського військового коша міста Луги, Петроградської губернії, а потону з позачерговою заявою виступив представник безпартійних делегатів Ішук. Він перепросив присутніх за вчорашній демарш і заявив, що група повертається до спільної роботи³.

Гучними оплесками зустріли делегати привітання з'їзду Генерального секретаря в справах освіти І.М. Стешенка, який

1. Нова рада. - 1917, 15 липня.

2. Резолюції 1-го Всеукраїнського робітничого з'їзду у Києві. 10-14 липня 1917 р. - С 11-12.

3. Нова рада. - 1917, 13 липня; Киевская мысль. -1917, 19 липня.

закликав їх дбати «про нашу рідну школу - доступну і дітям робочого люду, про школу не тільки нижчу, але й середню й вищу» і запропонував план розв'язання цього завдання.

І. М. Стешенко відзначив велику роль, яку може відіграти в цій справі робітництво, вказав на невідрадне становище освіти на Україні і той факт, «що не тільки правительством старого режиму, але і теперішнім революційним з особі міністра освіти не тільки не йшло назустріч улаштування просвітніх справ на Україні, але, навпаки, ставало йому всякі перешкоди»². Промовець зупинився на становищі початкових, середніх та вищих шкіл на Україні, вказав на брак підручників і вчителів і гаряче закликав учасників з'їзду зробити все можливе до розв'язання шкільного питання на Україні. З'їзд доручив І.М.Стешенку підготувати резолюцію у справі освіти.

Серйозні суперечки виникли при обговоренні проекту резолюції з аграрного питання. Представники УПСР наполягали, щоб робітничий з'їзд приєднався до рішень Всеукраїнського селянського з'їзду про ліквідацію приватної, власності на землю, але делегати УСДРП вимагали лише виключення її з товарообігу, переходу всієї землі до Українського земельного фонду без викупу і встановлення користування землею трудового селянства на основі норми - не менше споживчої і не більше трудової, із збереженням великих зразкових господарств. М.В.Порш, обгрунтовуючи позицію УСДРП, вказував на те, що «селянство занадто міцно зросло з землею, щоб воно могло зректись власності на цю, і постанова про скасування земельної власності може відколоти селянство від робітництва та революції»³. В обговоренні взяли участь ще кілька представників обох фракцій. Есер І.О.Маєвський запропонував, незалежно від партійного погляду, приєднатися в земельній справі до постанов Всеукраїнського селянського з'їзду. Але більшістю у 140 голосів пройшов проект УСДРП, проти голо

1. Народня воля. - 1917. 15 липня; Нова рада. - 1917, 15 липня.

2. Робітничая газета. - 1917, 18 липня.

3. Нова рада. - 1917. 15 липня.

сували 94 делегати - переважно українські -»серн .

Дізнавшись про наслідки голосування, фракція УПСР виявила відверте незадоволення і залишила зал засідань. Головуючий М.В.Порш, не зміг відновити порядок, оголосив перерву, під час якої фракція есерів передала до президії з'їзду письмову заяву такого змісту: «З огляду на те, що з'їзд, в особі його соціал-демократичної більшості, відновився прийняти резолюцію, винесену українським селянським з'їздом, яка містить вимогу про знищення приватної власності на землю, фракція українських соціалістів-революціонерів не вважає можливим брати участь у голосуванні резолюції»². Коментуючи це подання, «Робітниче газета» цілком слушно зауважила, що заява надійшла вже після проведення голосування. За свідченням тієї ж газети, «трохи вгамувавшись і розібравши, що, власне, виходити не було зачим, фракція с.-р. займає в залі свої місця»³.

Слідуючою обговорювалася запропонована організаційною комісією по доповіді В.В.Садовського «Резолюція в справі організації». Проект викликав ряд суттєвих заперечень і доповнень, але врешті-решт був прийнятий з умовою передання для опрацювання у редакційну комісію. До речі, більшістю голосів була відхилена пропозиція українського соціал-демократа В.Д.Довженка викреслити з тексту слова про соціалізацію засобів виробництва. Це, на його думку, було практично нездійсненним для українських робітників⁴. В резолюції йшла мова про утворення професіональних і культурно-освітніх організацій, кооперативних товариств та про ставлення робітників до селянства. Метою професіональних організацій з'їзд визначив здійснення заходів до підвищенні економічного становища робітників, зменшення тривалості робочого дня та технічної підготовки «до переведення в життя соціалізації засобів продукції»⁵.

1. Киевская мысль. - 1917. 15 липня; 1917-й год на Киевшине. Хроника событий. - Киев, 1928. - С. 170.

2. Киевская мысль. - 1917. 15 липня.

3. Робітнича газета. - 1917, 18 липня.

4. Киевская мысль. - 1917. 15 липня.

5. Резолюції 1-го Всеукраїнського робітничого з'їзду у Києві... С.14.

Принципово важливим здаються третій та четвертий пункти цієї резолюції, в яких йдеться про те, що „...робітники в усіх галузях промисловості, а також і професіях гуртуються в окремих осередках української промисловості; ці організації потім сполучаються в єдину промислову робітничу спілку України, до якої повинні належати і професійні неукраїнські організації на території України». А далі особливо важлива теза: «До промислових організацій робітничої кляси України мають належати всі робітники тієї або іншої галузі господарства або професії без різниці політичних переконань, віри і расового походження».

Разом в тин, на з'їзді підкреслювалося, що українські робітники повинні домагатися заснування у профспілках українських секцій для ведення культурно-агітаційної роботи, визнання рівноправності української мови у діловодстві, видання літератури українською новою за рахунок профспілок, тощо².

З'їзд заявив також про необхідність заснування культурно-просвітніх робітничих товариств, бо вважав, що загальнонаціональні «Просвіти» не можуть задовольнити достатньою мірою потреби робітників. Для об'єднання діяльності і загального керівництва культурно-просвітніми робітничими товариствами передбачалося створення їхнього Всеукраїнського центрального бюро просвітніх робітничих організацій. Щодо кооперативних товариств, то, виходячи з економічних обставин, насамперед ставилося питання про створення споживчих товариств. Визначаючи напрямок взаємин робітників та селян, з'їзд записав у резолюції, що оскільки останнє, як і робітники, живе власною працею, то слід навіть в економічній боротьбі йти по можливості у згоді з ним, «пам'ятаючи, що здійснення громадської кооперації та переведення соціалізації господарства можливо лише при співробітництві всіх економічних пригнічених класів» .

Після прийняття вищезгаданої резолюції В.Д.Довженко вніс

-
1. Резолюції 1-го Всеукраїнського робітничого з'їзду у Києві - С 14.
 2. Народня воля. - 1917, 15 липня.
 3. Резолюції 1-го Всеукраїнського робітничого з'їзду у Києві... - С 15.

на обговорення ще одну резолюцію з робітничого питання - «Резолюцію в справі робітничої політики», в якій мова йшла про небажаність в існуючих умовах страйків і вносилися пропозиція про утворення спеціального Генерального секретаріату праці. Проект викликав жваві дебати і з істотними поправками був схвалений¹. З'їзд застеріг робітників від будь-яких «анархічних вчинків та самовільних захватів», вимагав негайного утворення при Українській Центральній раді Генерального секретаріату праці, якому мало належати право «регулювання обставин праці та взаємовідносин між працею і капіталом». Щодо страйків у резолюції говорилося, що вони «можуть спричинитися як до збільшення економічної руїни, так і до небезпеки з боку контрреволюції»².

Наприкінці денного засідання останнього дня з'їзду його вітали представники Головного комітету південних залізниць (т. Шуницький), Харківської селянської спілки (Линарь), робітників Бердичева (Свідзинський).

Вечірнє засідання 14 липня, на якому знову головував М.В.Порш, на пропозицію делегата Кочури вирішило розпочати роботу з виборів Всеукраїнської ради робітничих депутатів. Від комісії по виборах доповів М.В.Порш, після чого розгорнулися гострі і тривалі дебати щодо визначення принципу представництва у цьому органі. Фракція УСДРП захищала територіальний принцип, пропонуючи обирати представників від губерній або повітів. О.І.Маєвський від фракції УПСР заявив, що її члени не візьмуть участь у голосуванні доти, доки їм не забезпечать пропорційну кількість місць у Всеукраїнській раді робітничих депутатів³. Для полагодження суперечностей було оголошено перерву, під час якої керівники фракцій зійшлися на тому, щоб члени Всеукраїнської Ради робітничих депутатів обирались і від певних територій, але щоб між ними були представлені обидві фракції. Більшістю з'їзд схвалив територіальний принцип, меншість голосувала за фракційний⁴.

1. Киевская мысль. - 1917. 15 липня;

2. Резолюції 1-го Всеукраїнського робітничого з'їзду. ...- С 12-13

3. Робітничая газета, - 1917, 18 липня.

4. Нова рада. - 1917, 18 липня.

Щоб уникнути конфронтації, з'їзд схвалив винесену на його розгляд пропозицій обох і фракцій, згідно якої з 100 кандидатів до Всеукраїнської Ради робітничих депутатів 75 обиралися від територій, а 25 - персонально, в тому числі серед перших 52 місця надавалися представникам УСДРП, 23 - УПСР, серед других, відповідно, 18 і 7. Загалом від фракції УСЛРП обиралися 70 чоловік, від УПСР - 30¹. Схвалені були і складені під час перерви списки кандидатів. До речі, в результаті підрахунку голосів виявилось, що до першої фракції записалося 175 делегатів, а до другої – 75².

Для остаточного редагування ухвалених робітничий з'їздом резолюцій була обрана комісія з 6 осіб з рівним представництвом фракцій. До комісії передали і проект «Резолюції з питання української освіти», яку депутати не встигли обговорити через пізній час. «В інтересах піднесення культурного рівня як українського робітництва, так і всього українського народу. Перший Всеукраїнський робітничий з'їзд у справі освіти»³, вважає необхідним; як було записано у резолюції, щоб у початкових школах і школах педагогічних, по змозі, вже в поточному році була запроваджена українська нова викладення. Пропонувалося приступити до українізації середньої та вищої школи, запровадити викладення українознавства, переглянути вчительські кадри.

Перед закриттям з'їзду новообрану Всеукраїнську Раду робітничих депутатів вітали М.В.Порш, В.Д.Довженко, М. Паламарчук, Авдієнко та ряд інших делегатів. Пізно вночі 14 липня 1917 р. співом «Заповіту», «Шалійте, шалійте...» та інших революційних пісень завершилася робота 1-го Всеукраїнського робітничого з'їзду.

15 липня Всеукраїнська Рада робітничих депутатів зібралася на своє перше засідання. До обраного на ньому Виконкому увійшло 14 представників УСДРП і 6 - УПСР, в тону числі: Висоцький, Єреніїв, Порш, Довженко, Шевченко. Сокальський, Касьяненко, Герасинів, Лопушенко, Пісоцький, Ковенко,

1. Робітничая газета. - 1917, 18 липня.

2. Народна воля. - 1917, 16 липня.

3. Резолюції 1-го Всеукраїнського робітничого з'їзду... - С 15.

Вербиленко, Попівський. Тертичний, Коробчанський. Плевако, Маєвський. Оліфер, Жидачівський. До президії Виконкому Всеукраїнської ради робітничих депутатів, члени якої мали увійти до складу Малої ради, обрали І.О.Маєвського, М.В. Порша, В.Д.Довженка. Отже, якщо в самій Раді робітничих депутатів і у Виконкомі було кілька робітників, то в Малій раді їхні інтереси представляли, відповідно, лікар-видавець, кооператор та інженер-технолог¹.

5 серпня 1917 р. у Троїцькому народному доні відкрилася шоста сесія Центральної ради, в роботі якої взяли участь делегати від національних меншостей, як повноправні її члени. Вже на початку засідання, після короткої промови М. Єремєєва про поповнення Центральної ради обраними робітничим з'їздом членами Всеукраїнської Ради робітничих депутатів, «збори голосуванням підтвердили факт вступу в Раду 100 чоловік робітничих делегатів». Нових членів Центральної ради вітав її голова М.С.Грушевський².

1-й Всеукраїнський робітничий з'їзд став помітною подією в процесі творення загальноукраїнського парламенту. Разом з тим, здається дещо перебільшеною оцінка його значення П. Христюком, який твердить, що з «входженням Ради робітничих депутатів в склад Центральної ради (разом з входженням до неї представників національних меншостей) закінчувався процес перетворення Ради в класово-революційний орган, в центральну раду селянства, робітництва і солдатів України, без різниці національностей»³. Адже не можна забувати про те, що делегати робітничого з'їзду представляли далеко не весь робітничий клас України, тому, до речі, і не став визначальним вплив його посланців у Центральній раді. П.Христюк змушений був також констатувати, що не виправдалися і сподівання на те, що з входженням до Центральної ради представників національних меншостей і робітників відбудуться суттєві зміни її «майже виключно національно-політичного напрямку роботи в бік соціально-економічної

1. Народня воля. - 1917, 16 липня.

2. Киевская мысль. - 1917. 6 серпня.

3. Христюк П. Згад. праця. - Ч. 1. - С. 109.

творчості»¹. В цьому він бачив, насамперед, провину українських соціал-демократів, які переважали і на робітничому з'їзді, і в обраній ним Всеукраїнській Раді робітничих депутатів. П.Христюк з прикрістю визнавав, що «мало допомогло Раді і входження в її склад Всеукраїнської Ради робітничих депутатів, провідники якої - українські соц.-дем. (в спілці з російськими соц.-дем.) швидко забули про хороші постанови Робітничого з'їзду (складені не без їх участі) і вели в Центральній раді і далі опортуністичну соціально-економічну політику, одріжняючись від пануючої демократії хіба тільки тим, то та всі справи відкладала до Всеросійських Установчих зборів, а українські соціал-демократи - до Українських Установчих зборів»². Відзначені П.Христюком хиби політичної лінії УСДРП научно проявилися у першому документі Всеукраїнської Ради робітничих депутатів «Декларації Всеукраїнської Ради робітничих депутатів», зверненої до робітників та робітниць України.

Але попри всі недоліки у скликанні і організації роботи 1-го Всеукраїнського робітничого з'їзду, суперечливість змісту ряду його резолюцій, відсутність чіткого визначення завдань дальшої боротьби українських робітників, важливе значення мало усвідомлення того, що поряд з забезпеченням можливості розвитку національної самосвідомості і національних інтересів робітництва для успіху боротьби за становлення незалежної України необхідне єднання трудящих усіх національностей. І цей принцип був зафіксований у «Декларації Всеукраїнської Ради робітничих депутатів». «Широка класова організація робітництва на місцях (по спеціальностях і індустріях) на ґрунті соціально-економічної боротьби, - було записано у ній, - є перше діло практичної роботи, до якої Українська Рада робітничих депутатів закликає всіх товаришів робітників і робітниць без різниці націй»³

1. Христюк П. Згад. праця. - Ч.1. – С.106.

2. Там же.

3. Резолюції 1-го Всеукраїнського робітничого з'їзду... - С.5.

Резолюція про сучасний момент
1-й Всеукраїнський робітничий з'їзд визнає

Визнаючи:

1) Що революцію в Росії утворила загострена на ґрунті війни незадоволеність економічних, культурних, політичних і національних потреб широких народних мас;

2) Що закріплення здобутків революції, поглиблення і поширення її соціально-економічного змісту можливе тільки шляхом організованого і планомірного утворення нових форми громадського, політичного та національного життя, і задоволення соціальних і економічних потреб трудящих верств людності;

3) Що виконувати ці творчі завдання революції в Росії може тільки міцна революційна влада, збудована на довір'ї революційної демократії;

4) Що повне національне визволення українського народу, закріплення і розширення революції на Україні можливе тільки при утворенні єдиної революційно-демократичної краєвої влади на Україні;

5) Що буржуазні верстви в Росії виявили і мусять далі ще дужче виявляти свій антиреволюційний характер;

6) Що така міцна революційна влада, як в Росії, так і на Україні, може бути утворена тільки революційною демократією.

Перший Всеукраїнський Робітничий з'їзд, визнає потрібним:

1. Щоб все українське робітництво підтримувало з усією силою і енергією як Українську Центральну Раду, так і її Генеральний Секретаріат, ці органи революційної влади на Україні, опертої на силах усієї революційної демократії, - робітництва, селянства і війська;

2. Що представництво українського пролетаріату в У.Ц.Р., ставлячи своєю метою здійснення завданнів і цілей революції як в Росії, так - на Україні, повинно, простуючи до цього в тіснім єднанні з робітництвом інших націй і в згоді з усією революційною демократією, як українською, так і неукраїнською, займати самостійну класову позицію*.

*Фракція українських есерів при голосуванні цієї резолюції утрималась через те, що в кінці резолюції нічого не сказано про трудове селянство. - Газ. «Народна Воля», №59, 1917, 14(27) липня.

Резолюція в справі війни

Признаючи:

1/ Що через війну усі здобутки революції, в тій числі і автономія України стоїть на краю гибелі;

2/ Що економічна розруха, яка зростає день від дня, привела до повного розпаду країни ;

3/ Що це загрожує великою бідною найперше пролетаріатові і всьому працюючому люду

Перший Всеукраїнський Робітничий з'їзд постановив:

Війну треба скінчити як найскоріше і для того Тимчасовий уряд повинен в рішучій формі вимагати від Англії, Франції і інших союзників розпочати зараз же вкупі з Росією, мирні переговори з Центральними державами і при відмові союзників зробити дальші кроки, щоб спинити війну*;

Визнаючи, що: 1) перемога противника зараз на фронті загрожує українській землі, поділом території України на дві половини і який розіб'є і затримає розвиток всього українського пролетаріату;

2) Що захоплення України противником знесе на захопленій частині нашої землі той демократично-республіканський лад, який здобуто всеросійською революцією; -

з'їзд постановляє кликати всю революційну демократію України і всієї Росії до активного енергійного відпору наступання противників на фронті і всемірної піддержки армії в тилу.

Резолюція про автономію України, федерацію Росії і
Установче Зібрання.

Підносячи старе гасло українського пролетаріату автономію України, яка остаточно має бути уложена на Українських Установчих зборах, і признаючи, що викликані війною зміни економічних і політичних взаємин У-раїни і Росії вимагають

* В текстах цієї резолюції, опублікованих у «Народній волі» (№ 59 за 14(27) липня 1917 р.) говорилося просто «...при відмові союзників припинити війну» /А. Г./ «Киевская мысль» (№ 171, 14(27) липня 1917 р.) вмістила поправку, зазначивши, що слід читати так: «...и при отказе (союзников - А. Г.) сделать дальнейшие шаги, чтобы прекратить войну».

федеративності зв'язку суверенної автономної України з Росією.

1-й Всеукраїнський Робітничий з'їзд кличе пролетаріат України:

1). взяти якнайдіяльнішу участь у початій уже будівлі автономії України, щоб забезпечити найповнішу демократичність цього устрою в інтересах пролетаріату і найширших мас людності і змостися взяти провід в сій роботі.

2). З'їзд признає, що за основу автономного устрою треба покласти, якнайближчу участь самого народу в справах управління, для чого всі органи власті повинні бути по змозі виборні - не єдиноличні - і вести роботу управління в постійній порозумінній або безпосередній з обравшою їх людностю, або з її представництвом.

Резолюція в земельній справі

В інтересах розвитку на Україні продукційних сил народного хазяйства взагалі і сільського Хазяйства зокрема, Перший Всеукраїнський Робітничий з'їзд постановив:

1. Вся земля виключається із товарового обороту.

2. Всі землі на Україні – приватні, власників, церковні, монастирські, княжеські, удільні і казенні переходять в Український Земельний Фонд без всякого викупу; Сим фондом порядкує Український Сойм, повітові та волосні земельні комітети, вибрані на основі загального, рівного, безпосереднього і таємного виборчого права; цей закон повинен бути затверджений Всеукраїнськими Установчими зборами.

3. Користування землею з Українського Земельного Фонду повинно бути улаштоване в інтересах всього працюючого люду.

4. Користування землею з Українського Земельного Фонду працюючим селянством повинно бути улаштоване на основі установленної земельної норми не менше споживчої і не більше трудової.

5. Зважаючи на те, по велике сільське господарство економічно і технічно вигідніше від хазяйства дрібного, в інтересах розвитку продукційних сил необхідно великі зразкові хазяйства зберегти, зорганізувавши їх ведення на дійсно демократичних, громадських основах.

6. Як Український Сойм, так і органи місцевого самопорядкування повинні розвивати широку мережу у сільськогосподарській кооперації в усіх формах.

Резолюція прийнята на ранковому засіданні
14 (27) липня 1917 р.

Резолюція в продовольчій справі

Війна привела до розвалу необхідне державне регулювання. І перш за все у продовольчій справі, бо продовольча криза досягла найвищого ступеня.

З'їзд вважає:

I. що коли сю кризу відчують всі верстви громадянства, то всією силою, всім тягарем вона лягає на широкі трудящі маси в містах і особливо на робітництво,

II. що в зв'язку із зростом дорожнечі і безупинним пониженням курсу паперових грошей фактично заробітна плата весь час невинне відстає від реальної заробітної плати, себто від прожиточного мінімуму,

III. що така ситуація веде до якнайбільшого загострення економічної боротьби робітництва, гуртування в професійні спілки в цілях негайного встановлення мінімуму заробітної плати і заведення колективних договорів, як се вже досягнуто професійною спілкою працівників цукрової промисловості, з огляду на це все 1-й Всеукраїнський Робітничий з'їзд кличе всіх товаришів:

1. Йти на чолі широких працюючих верств, бути їх авангардом в боротьбі з продовольчою розрухою в організаційних змаганнях до їх ліквідації.

II. Брати якнайширшу участь в муніципалітетах та різних продовольчих комітетах, складених на підставі чотирьохчленної формули голосування, бо тільки така широка участь робітництва може йому забезпечити, як найбільш справедливе розподілення продуктів і предметів першої необхідності, а також якнайенергійніші змагання його до організованої продукції їх в потрібній для народного хазяйства кількості.

III. Агітувати і боротися за заведення загальної карткової системи, при котрій тільки і можливо переведення справедливого розподілення продуктів та інших предметів першої необ-

хідності і фактичний контроль над ним.

IV. В справах муніципальної політики домагатися насамперед широкої організації кооперативів, городських крамниць, пекарень, їдалень, складів топлива, млинів, молочарень і т.п. взагалі послідовного переведення програму муніципального соціалізму і особливо прогресивного оподаткування.

V. Обстоювали встановлення такси на всі продукти і предмети першої необхідності в зв'язку з твердими цінами на хліб, а також на всі ті найголовніші предмети, які потрібні для продукції взагалі і сільськогосподарської особливо.

VI. Звернути якнайпильнішу увагу на урегулювання транспорту як залізнодорожного, так рівночасно водного і гужового, без чого зовсім неможливе ні організоване розподілення, ні організована продукція, і можливо повторення катастрофи в залізнодорожному транспорті і господарстві, яку країна переживала на початку 1917 р. і яка інакше неодклично приведе до повного паралічу справи продовольчої також організованої продукції і всього народного господарства в цілому, спинивши найважливіші галузі промисловості і позбавити села потрібних продуктів промисловості, а міста і фронт лишивши без хліба.

Резолюція в справі робітничої політики

1. Висловлюючися рішуче проти рівних анархічних вчинків та самовільних захватів, а також і проти страйків - локаутів капіталістів, - з'їзд вимагає негайного утворення при Українській Центральній Раді Генерального Секретаріату праці, якому належить регулювання обставин праці та взаємовідносин він працею і капіталом.

2. Генеральний Секретаріат негайно мусить виробити ряд законопроектів і мір по урегулюванню й організації контролю над промисловістю, а також по організації розподілення продуктів між селом і городок.

3. Для регулювання економічного ходу життя і вироблення у цій справі певних плянів при Генеральному Секретаріатові Укр. Центр. Ради необхідно утворити економічний орган у складі секретарів: земельного, продовольчого, промисловості,

фінансів і праці, а також представників революційних організацій.

4. До утворення постійних законів і правил щодо регулювання відносин між працею і капіталом необхідно тепер же всюди організувати замирюючі камери, щоб по змозі не доходили до страйків (забастовок).

5. Визнаючи страйк єдиним, але героїчним засобом класової боротьби пролетаріату, з'їзд застерігає товаришів-робітників проти необережних страйків, які можуть спричинитися як до збільшення економічної руїни, так і до небезпеки з боку контрреволюцій.

Щодо локаутів, то боротьба з ними може переводитися на Україні лише вищою крайовою владою - Генеральним Секретаріатом Укр.Ц.Р., який мусить спиратись на революційну демократію, робітництво, селянство і військо.

Резолюція в справі організації

1-й Всеукраїнський Робітничий з'їзд визнає, що національно-культурне, політичне і економічне становище українського робітництва ставить перед ним слідуючі завдання в справі утворення робітничих організацій.

В справі організацій професійних

1. Українське робітництво прикладає усіх заходів до організації всіх робітників на Україні почасти у професійні організації, головний же чином гуртуючи робітництво по тим галузям промисловості, в яких вони працюють.

2. Ціллю таких промислових організацій є підвищення економічного становища робітництва, поменшання годин щоденної праці та технічна підготовка до переведення в життя соціалізації засобів продукції.

3. Для цього робітники в усіх галузях промисловості, а також і професіях гуртуються а окремих осередках української промисловості; ці організації потім сполучаються в єдину промислову Робітничу спілку України, до якої повинні належати і професійні неукраїнські організації на території України.

4. До промислових організацій робітничої кляси України мають належати всі робітники тієї або іншої галузі господарства або професії без різниці політичних переконань, віри і расового походження.

II. В справі організацій культурно-освітн.

1. З огляду на важність піднесення культурного рівня українського робітництва, яке внаслідок довгих років національного гніту стоїть на ступні великого занепаду - з'їзд закликає робітництво до заснування культурно-просвітніх робітничих товариств.

2. З'їзд уважав, що загально-національні «просвіти» не можуть цілком задовольнити потреби робітництва, або дати робітникові всієї справжньої освіти, потрібної для трудящого люду.

3. З'їзд вважає необхідним об'єднання діяльності всіх робітничих культурно-освітніх товариств, а для того лічить необхідним утворення Всеукраїнського центрального бюро просвітніх робітничих організацій яке б керувало загальною роботою окремих товариств, освітлюючи клясове становище пролетарських мас в сучасному суспільному ладі.

III. В справі кооперативних товариств

З'їзд вважає вельми потрібним з огляду на сучасні економічні обставини заснування кооперативних робітничих товариств на Україні - насамперед споживчих.

IV. В справі відношення до селянства

Селянство, оскільки воно живе власною працею, і робітництво, з'їзд вважає за споріднені верстви працюючого люду і через те українське робітництво повинно по можливості йти навіть у своїй економічній боротьбі у згоді з нашим напіввизискуваним селянством, пам'ятаючи, що здійснення громадської творчої кооперації та переведення соціалізації господарства можливо лише при співробітництві всіх економічно пригнічених клясів.

Резолюція в справі української освіти.

В інтересах піднесення культурного рівня як українського робітництва, так і всього українського народу. Перший Всеукраїнський Робітничий з'їзд у справі освіти постановив:

1. Нижчі школи Україні і школи педагогічні, призначені для українського народу по знозі цього ж року повинні всі мати викладову українську нову.

2. В цілях демократизації освіти цього ж року мусить бути заведена викладова українська мова і в середніх школах України,

де це дозволяють технічні умови. .

3. В тих же цілях і з огляду на біжучий прилив демократичної молоді до вищих шкіл, зараз же треба приступити і до українізації шкіл вищих.

4. В усіх школах українських обов'язково мусять бути заведені предмети українознавства.

5. Висловлюючи своє дивування, що й досі на вчительських посадах сидять особи, ворожі освіті України, і звісні до революції як реакціонери найгіршого типу, з'їзд вважає потрібним усунути осіб, шкідливих педагогічній справі.

Декларація Всеукраїнської Ради Робітничих депутатів Товариші і товаришки!

Вперше в історії українського робітничого руху, український пролетаріат голосно і прилюдно виступив, як клас, виразно зазначаючи напрям своєї поведінки, своє змагання до соціалістичного ладу.

... З цієї пори український робітничий клас вступив як новий член в велику всесвітню пролетарську сім'ю...

...Знищення азіатського самодержавства московських царів, а разом з цим усунення і трьохсотлітньої національної неволі над Україною - поставило перед українським робітництвом величню, але серйозну та відповідальну справу - справу будівництва на руїнах неволі нового державного ладу на Україні та в Росії.

...Але в Українську Центральну Раду входить не тільки робітництво, а ще й буржуазні класи українського й неукраїнського населення.

Прикушений боротися разом з ними за національне, культурне і політичне визволення український пролетаріат мусить одночасно боротися, як клас проти всякої буржуазії, а значить і проти української. Отже знову шлях слизький, шлях небезпечний, бо не має права і змоги українське свідоме робітництво поступитися своїми класовими інтересами та потребами, але не повинно воно й одштовхувати українську буржуазію від себе в спільній боротьбі за національну волю, за автономію України.

...Автономія України – економічна, політична й національна - як гасло - вже пре піяла всі верстви української людності Народ

український вже творить свою автономію, вже будує нові форми життя.

Лишитися поза цією будівлею пролетаріат України не може як клас революційний, демократичний.

...Тільки найширша національно-територіальна і політична автономія допомагає зростові продукційних сил в господарстві і загострює класову свідомість робітництва. Цього шляху доводиться триматися українському робітництву. І простуючи цим шляхом, стоїть наше робітництво перед величезної ваги справами, перед Установчими Зборами Українськими та Всеросійськими, що мають закріпити соціально-економічні і політичні здобутки революції в федеративно-демократичнім республіці.

Такі великі завдання стоять перед український робітництвом на шляху його класової праці. І для переведення цієї велетенської роботи українське робітництво створило Всеукраїнську Раду Робітничих депутатів, якій доручило стати на чолі руху.

Широка класова організація робітництва на місцях (по спеціальностях і індустріях) на ґрунті соціально-економічної боротьби - є перше діло практичної роботи, до якої Українська Рада Робітничих депутатів закликає всіх товаришів робітників і робітниць без різниці націй. Місцеві організації - є той ґрунт, на якому стоїть Рада Робітничих Депутатів, звідки вона набирає сили і засобів, на них має спиратися вона під час боротьби. Класова політична організація робітництва, утворення на місцях класово свідомих осередків, коло яких гуртується все місцеве ще несвідоме робітництво, зв'язування таких осередків по районах, шляхом скликання районних конференцій - повинно врешті навести робочий клас на шлях організованої класової боротьби за соціалізм - це є друге діло практичної діяльності українського робітництва.

Культурно-просвітні організації, що допомагають пролетаріатові поширити й поглибити свій світогляд, свої знання, необхідно складати на місцях так, аби вони якнайкраще обслуговували й задовольняли всі духовні потреби робочого класу. Повне єднання українського свідомого і організованого робітництва з пролетаріатом інших націй, а також контакт з революційною демократією всіх народів, що живуть на Україні,

але не на один мент не сходячи з своєї класової позиції - це є головний напрямком політичної діяльності українського робітництва.

Активна, енергійна і організована підтримка Української Центральної Ради, то спираючися в своїй діяльності на організовану революційну демократію, робітництво, селянство та армію, являється найвищою владою, на Україні та мусить, організуючи новий автономний лад, дбати про якнайширше і найповніше задоволення всіх потреб трудящого люду - ось величезне завдання практичної діяльності пролетаріату в справі будування нового державного життя на Україні.

Збільшення продукційних сил в промисловості нашого краю, підтримка в нім спокою, організована боротьба з анархією та господарською розрухою на Україні в тісному контакті з Генеральним Секретаріатом праці У.Ц.Р. - це основний напрямок нашої господарчої діяльності.

Припинення війни, що загрожує наше життя, що загрожує не тільки здобуткам революції, але й існуванню самої України, як і Росії - є самим щирим домаганням українського робітництва. Але для того, щоб здійснити це, весь народ повинен напружити всі свої сили, аби дати опір і припинити наступання супротивника на нашу землю.

Підготовка до демобілізації армії і промисловості по скінченню війни, яка б дала змогу зменшити майбутнє безробіття і ті злидні, які зв'язані з ними - це наша допомога братам на фронті.

Для переведення цієї практичної величезної роботи, для керування діяльністю місцевих організацій Українська Рада Робітничих Депутатів обрала з поміж себе Виконавчий комітет, що міститься у Києві. Творючи волю робочого класу на Україні, Виконавчий комітет У.Р.Р.Д. звертається до всіх місцевих робочих організацій, до всіх місцевих і районних Рад робітничих депутатів з проханням допомагати в цій діяльності своїми силами, грошинами й довір'ям.

Тільки опираючися на місцеві організації центр зможе жити і допомагати товаришам, зв'язуючи їх в єдину могутню, класову організацію.

Тільки спільними зусиллями місцевих організацій,

об'єднаних коло міцного центра можна охопити широкі робочі маси, зв'язати їх в велетенську пролетарську армію, озброїти її класовою свідомістю і дійти через різні небезпеки на широкий і рівний шлях Інтернаціоналу.

Хай живе українське робітництво!

Хай живе міжнародне братерство, свобода і мир!

Всеукраїнська Рада Робітничих Депутатів